

Ympäristövaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Hossan kansallispuistosta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Hossan kansallispuistosta (HE 260/2016 vp): Asia on saapunut ympäristövaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty maa- ja metsätalousvaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunto

Asiasta on annettu seuraava lausunto:

- maa- ja metsätalousvaliokunta MmVL 3/2017 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- ympäristöneuvos Jukka-Pekka Flander, ympäristöministeriö
- hallitussihteeri Johanna Korpi, ympäristöministeriö
- neuvotteleva virkamies Ville Schildt, maa- ja metsätalousministeriö
- ylitarkastaja Jussi Laanikari, maa- ja metsätalousministeriö
- luontopalvelujohtaja Timo Tanninen, Metsähallitus
- erikoissuunnittelija Marko Paasimaa, Suomen riistakeskus
- yhdyskuntatekniikan insinööri Teemu Junttila, Kuusamon kaupunki
- kunnanjohtaja Asta Tolonen, Suomussalmen kunta
- kunnanhallituksen puheenjohtaja Tuomo Horsma, Taivalkosken kunta
- apulaistoiminnanjohtaja Vesa Karttunen, Kalatalouden Keskusliitto
- suojeluasiantuntija Paloma Hannonen, Suomen luonnonsuojeluliitto ry
- erityisasiantuntija Tapani Veistola, Suomen luonnonsuojeluliitto ry
- järjestöpäällikkö Teemu Simenius, Suomen Metsästäjäliitto
- toiminnanjohtaja Markku Marttinen, Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö ry
- metsäasiantuntija Panu Kunttu, WWF Suomi

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Lounajan erästäjät ry
- Selkoskylän osakaskunta

Valiokunnan mietintö YmVM 5/2017 vp

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki Hossan kansallispuistosta. Suomussalmen, Kuusamon ja Taivalkosken kunnissa sijaitseville valtion omistamille alueille perustettaisiin kansallispuisto, joka olisi samalla Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlavuoden kansallispuisto.

Toteuttamalla valtion alueiden suojele kansallispuistona edesautettaisiin alueen kehittymistä nykyistä luonnonmukaisemmaksi ja erämaiseksi, lisättäisiin alueen yleistä tunnettavuutta ja parannettaisiin alueen yleisöpalveluita. Näillä toimilla Hossan alue olisi liitettävissä Suomen kansallispuistoverkostoon. Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlavuoden kansallispuistostatus lisäisi Hossan alueen vetovoimaa luonto- ja kulttuurimatkailukohteena ja loisi uusia mahdollisuuksia kestäväälle matkailun yritystoiminnalle.

Perustettavaksi ehdotettavaan kansallispuistoon kuuluisi noin 11 094 hehtaaria valtion omistamia maa- ja vesialueita. Kansallispuiston perustamisen yhteydessä lakkautettaisiin valtioneuvoston päätöksellä vuonna 1979 perustettu Hossan retkeilyalue.

Laki tulisi voimaan 17 päivänä kesäkuuta 2017.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Esityksessä ehdotetaan perustettavaksi Hossan kansallispuisto Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlavuoden kunniaksi Suomussalmen, Kuusamon ja Taivalkosken kunnissa sijaitseville valtion maille. Kansallispuiston pinta-ala olisi noin 11 094 hehtaaria, ja se käsittäisi harju-, vesistö- ja metsäluonnon edustavimman osan valtion omistamasta Hossan kokonaisuudesta, joka on tällä hetkellä pääosin valtion retkeilyaluetta.

Valiokunta toteaa, että Hossan alue täyttää luonnonsuojelulain 10 §:n 2 momentin yleiset ja 11 §:n mukaiset erityiset edellytykset kansallispuiston perustamiselle ja lisäksi alueeseen kytkeytyy merkittäviä itsenäistymiseen ja itsenäisyytemme säilyttämiseen liittyviä historiallisia tapahtumia ja alue on myös vanhimpia tunnettuja esihistoriallisia asutuspaikkoja. Valiokunta korostaa, että Hossan kansallispuiston perustaminen on lähtöisin Suomussalmen kunnan paikallisesta aloitteesta ja hankkeella on ollut takanaan vahva paikallisen väestön tuki.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää ehdotusta tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena ja puoltaa sen hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Kansallispuistojen luokittelu ja yleiset suojelutavoitteet

Maailman suojelualueiden luettelo perustuu YK:n päätökseen, jonka toimeenpanemiseksi maailman luonnonsuojeluliitto (IUCN) on laatinut luetteloon pääsyn kirjaamisperusteet ja suojelualueiden kuusiportaisen luokitusjärjestelmän. IUCN:n mukaan suojelualueen perustamisen en-

Valiokunnan mietintö YmVM 5/2017 vp

sisijainen tarkoitus ja tavoite tulee olla luonnon tai erityisten luontoarvojen pitkäjänteinen suojeleminen. Valiokunta toteaa, että Suomen kansallispuistoverkosta on pitkään kehitetty noudattaen muiden Euroopan maiden tapaan IUCN:n suojelualueluokitusta.

Kansallispuistot on määritelty IUCN:n suojelualueluokan II mukaisesti suojelualueiksi, joiden hoidossa keskitytään ekosysteemien suojeluun ja virkistyskäytön turvaamiseen. Sellaisen metsästyksen, joka ei liity kansallispuistossa suojeltavaan alkuperäiskulttuuriin, katsotaan IUCN:n suositusten mukaan yleensä olevan ristiriidassa kansallispuiston koskemattomuuden vaatimusten kanssa. IUCN on myös suositellut, että suojelualueista, jotka eivät täytä luokan II suojelun ja hoidon vaatimuksia, ei tulisi käyttää kansallispuisto-nimeä. Valiokunta toteaa, että Suomen kaikki kansallispuistot ovat tällä hetkellä IUCN:n luettelon II luokassa.

Europark Federaatio, jonka jäseniä ovat lähes kaikki Euroopan unionin maat, on useiden asiantuntijajärjestöjen avustuksella laatinut tarkemmat suositukset IUCN:n suojelualuekategorioiden soveltamisesta eurooppalaisiin olosuhteisiin. Federaatio toteaa suositusten antamisen olevan tarpeen, koska eurooppalaiset olosuhteet poikkeavat paljolti muiden maanosien olosuhteista ja koska myös suojelualueiden luonne vaihtelee Euroopassa maittäin. Euroopan maille on ominaista, että II kategorian alueita on kansainvälisesti ottaen vähän ja ne ovat pieniä tai että luetteloon nimetyt alueet eivät täytä kategorian vaatimuksia. Federaation suosituksen mukaan kansallispuistoissa tulisi suojelutavoitteiden ohella luoda edellytykset joko yksinään tai yhdessä koettuihin elämyksiin turmeltumattomassa luonnossa. Suomen nykyiset kansallispuistot täyttävät myös Europark Federaation suositukset.

Suomeen on 1930-luvulta alkaen rakennettu monipuolista suojelualueiden järjestelmää, jonka ytimen muodostavat kansallispuistot, luonnonpuistot ja muut perustetut ja luonnonsuojeluohjelmissa perustettavaksi varatut luonnonsuojelualueet sekä erämaalailta perustetut erämaa-alueet. Kansallinen suojelualueverkosto muodostaa myös Euroopan unionin luonto- ja lintudirektiiveihin perustuvan Natura 2000 -verkoston rungon. Verkostoa täydentävät ne Natura 2000 -alueet, joiden suojelutavoitteita toteutetaan muulla tavoin kuin luonnonsuojelulakiin perustuvia luonnonsuojelualueita perustamalla.

Valiokunta toteaa, että kansallispuiston keskeisin tehtävä on luonnon suojeleminen, joka kohdistuu alkuperäisen elottoman ja elollisen luonnon piirteisiin, lajeihin ja eliöyhteisöihin, mutta voi myös kohdistua ihmistoiminnan tuloksena syntyneisiin perinneympäristöihin, eliöyhteisöihin sekä maisemiin niihin kuuluvine rakennuksineen ja rakenteineen. Kansallispuiston hoidon tavoitteena on, että puisto täyttää mahdollisimman hyvin perustehtävänsä. Valiokunta korostaa, että Suomessa kansallispuistoja koskevan sääntelyn perusteet ovat vakiintuneet eikä niitä ole tarpeen muuttaa. Metsähallitus ohjaa kansallispuistojen hoitoa muun muassa Suojelualueiden hoidon ja käytön periaatteet -suosituksella vuodelta 2014.¹

Suojelun sallimissa rajoissa kansallispuiston tehtävänä on myös palvella muun muassa ympäristökasvatusta, opetusta ja yleistä luonnontuntemusta, luonnontieteellistä tutkimusta sekä ympäristön tilan seurantaa. Yleisen suojelun periaatteesta voidaan kansallispuistossa poiketa porotalouden ja paikallisen väestön luontaiselinkeinojen hyväksi, mikäli niistä ei koidu oleellista eikä py-

¹ Suojelualueiden hoidon ja käytön periaatteet, Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja B 203.

Valiokunnan mietintö YmVM 5/2017 vp

syvää vahinkoa suojelutavoitteiden saavuttamisen kannalta. Kansallispuistot palvelevat myös virkistyskäyttöä yleisinä, kaikille avoimina nähtävyyksikohteina tarjoamalla mahdollisuudet luonnossa tapahtuvaan retkeilyyn ja luontoelämysten kokemiseen.

Koska suojelutehtävä on kansallispuistoissa ensisijainen, muut toiminnot on sopeutettava siten, ettei alueiden suojelutavoite vaarannu. Suojelualueiden hoidon ja käytön suunnittelussa korostuu yhä enemmän ns. ekosysteemilähestymistapa. Tämä lähestymistapa painottaa elinympäristöjen ekologisten toimintojen ja rakenteiden ymmärtämisen tärkeyttä sekä niiden säilyttämistä, mutta korostaa samalla ihmisten merkitystä ja ekosysteemien hoitomenetelmien kehittämistä joustavampaan suuntaan. Käytännössä ekosysteemilähestymistavan soveltaminen suojelualueilla tarkoittaa sitä, että suojelualueiden hoitoa ja käyttöä suunnitellaan kokonaisvaltaisesti parhaaseen käytettävissä olevaan tietoon perustuen yhdessä niiden paikallisten yhteisöjen kanssa, jotka tavalla tai toisella hyödyntävät alueita. Lähtökohtana on, ettei alueen luonnon monimuotoisuuden säilymisen edellytyksiä tai muita suojeluarvoja vaaranneta pyrittäessä löytämään keinot paikallisen luonnonkäytön perinteen jatkamiseen.

Hossan luontoarvot

Hossan kansallispuistoksi esitetty alue kuuluu lähes kokonaan EU:n Natura 2000 -verkostoon, ja valtaosa siitä on ulkoilulain (606/1973) nojalla vuonna 1979 perustettua valtion retkeilyaluetta. Moilasenvaaran Natura 2000 -alue on myös valtioneuvoston 27.6.1996 tekemän periaatepäätöksen mukaisen Pohjois-Suomen vanhojen metsien suojeluohjelman kohde. Hossan alue kuuluu myös suomalais-venäläistä luonnonsuojelu- ja kulttuuriyhteistyötä varten muodostettuun Kalevalapuiston luonnonsuojelualueiden (valtioneuvoston asetus 204/2014) toiminnalliseen kokonaisuuteen.

Kansallispuistoon esitetään sisällytettäväksi luontonsa, maisemiensa ja kulttuurikerrostumien puolesta edustavin osa valtion omistamien Hossan ja Moilasenvaaran Natura 2000 -alueiden kokonaisuudesta. Hossan alueen metsät ovat suurelta osin mäntyvaltaisia ja melko karuja, mutta vaarojen ylärinteillä on kuusikoita sekä painanteissa soita ja soistumia. Hossa on kolmen vesireitin kohtauspaikka, mistä johtuen alueella on paljon virtavesiä. Järviä ja lampia on noin 130. Vesistöt ovat karuja ja kirkkaita lukuun ottamatta tummia suolampia. Jääkauden jäljet ovat Hossassa edelleen selvästi näkyvissä. Alueen läpi kulkee laaja useamman harjun muodostelma, jossa on mm. suppia ja suppalampia. Hossan alue on vanhaa eräseutua, johon liittyvät kalliomaalaukset, peuranpyyntikuopat ja kalastuksessa käytetyt vanhat liistekatiskat. Värikallion kalliomaalaukset ovat ainakin 3 500 vuoden ikäisiä ja vanhimmat alueelta löydetty asuinpaikat ovat lähes 10 000 vuoden ikäisiä.

Lakiehdotuksen 1 §:n mukaan Hossan kansallispuisto perustetaan ihmisen ja luonnon pitkäaikaisesta ja yhä jatkuvasta rinnakkaiselosta kertovan harju-, vaara- ja pienvesiluonnon eliöstön, geologisten ominaispiirteiden ja maiseman sekä siihen kuuluvien kulttuuristen kerrostumien suojelemiseksi ja hoitamiseksi sekä yleistä virkistys- ja retkeilykäyttöä ja luonnonharrastusta varten Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlavuoden kansallispuistoksi. Alueella on huomattavaa merkitystä yleisenä luonnonnähtävyytenä ja yleisen luontoharrastuksen kannalta, joten alue täyttää luonnonsuojelulain 11 §:ssä säädetyt erityiset edellytykset kansallispuiston perustamiseksi. Valiokunta korostaa, että puisto täydentää hyvin nykyistä kansallispuistoverkostoa erityisesti harju-

Valiokunnan mietintö YmVM 5/2017 vp

geologisten sekä kirkkaiden ja karujen vesistöjen ja kainuulaisen vaaraluonnon ja vanhojen metsien osalta. Kainuussa on tällä hetkellä vain yksi kansallispuisto (Hiidenportti), joten Hossa on tarpeellinen lisä nykyiseen kansallispuistoverkostoon.

Vaikutukset alueen nykykäyttöön

Valiokunta toteaa, että Hossan kansallispuistoksi esitettävä alue on tällä hetkellä varsin vilkkaassa virkistys- ja matkailukäytössä valtion retkeilyalueena, jossa luonnonkäyttöä on rajoitettu vain vähän. Hossan alue on Kuusamon kunnan puoleisia alueita lukuun ottamatta Metsähallituksen lupametsästysaluetta, ja alueella on myös suosittuja istuta ja kalasta -kohteita, joissa kalanistutuksen perusteella yleiskalastusoikeuksia on paikoin rajoitettu.

Nykyistä luonnonkäyttöä esitetään lakiehdotuksessa tietyin poikkeuksin rajoitettavaksi siten kuin luonnonsuojelulain kansallispuistoja koskevat säännökset edellyttävät. Valiokunta toteaa, että metsästys on luonnonsuojelulain 13 §:n mukaan lähtökohtaisesti kielletty kansallispuistossa. Kalastuksen ja metsästyksen osalta luonnonsuojelulaista poiketen hallituksen esityksen 3 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi eräitä sellaisia paikalliset olosuhteet huomioon ottavia erityissäännöksiä, jotka eivät ole ristiriidassa kansallispuiston perustamistavoitteen kanssa.

Hossan kansallispuiston lakiesityksen valmistelussa alueen metsästys- ja kalastuskäyttö on rauhoitussäännöksistä tehtyjen poikkeusten lisäksi otettu huomioon kansallispuiston rajauksessa. Puiston ulkopuolelle on jätetty mm. Hossan Natura 2000 -aluetta ja retkeilyaluetta, jotta puiston perustaminen vaikuttaisi mahdollisimman vähän alueen nykyiseen metsästyskäyttöön. Kansallispuistoksi esitettävä alue käsittää vain noin 3 % Metsähallituksen lupametsästysalueista Suomussalmen kunnassa.

Talous- ja työllisyysvaikutukset

Valiokunta korostaa, että kansallispuistoista on muodostunut sekä kansallisesti että kansainvälisesti erittäin merkittävä matkailun vetovoimatekijä. Kansallispuiston status takaa luontomatkailulle kestävät ja pysyvät puitteet, jonka varaan voidaan luoda kannattavaa ja pitkäjänteistä yritystoimintaa. Rahasumma, jonka valtio sijoittaa kansallispuistoihin ja retkeilyalueisiin, palautuu yhteiskunnalle moninkertaisesti takaisin paikallisena yritystoimintana ja työpaikkoina. Metsähallituksen selvitysten mukaan kansallispuistoissa kävijöiden rahankäyttö tuo lähialueelle keskimäärin yli 10 euroa jokaista puiston retkeilypalveluihin ja luontokeskuksiin sijoitettua euroa kohti.² Matkailualueilla sijaitsevilla kansallispuistoissa, kuten Hossassa, hyötysuhde saattaa olla vielä tätäkin korkeampi.

Hossan retkeilyalueella kävi vuoden 2015 aikana 53 300 kävijää, minkä aluetaloudellinen kokonaisvaikutus oli 2,4 milj. euroa ja kokonaistyöllisyysvaikutus 26 henkilötyövuotta. Kävijätutkimuksen 2011—2012 mukaan 84 % kävijöistä yöpyy alueella, mikä hyödyttää aluetaloutta merkittävästi.

² Kansallispuistojen, valtion retkeilyalueiden ja eräiden muiden suojelu- ja virkistysalueiden kävijöiden rahankäytön paikallistaloudelliset vaikutukset vuonna 2016, Metsähallituksen selvitys.

Valiokunnan mietintö YmVM 5/2017 vp

Hossan kansallispuiston perustamiseen on varauduttu julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2016—2019 yhteensä 2,5 milj. euron määrärahalta vuosina 2017 ja 2018. Vuoden 2016 ensimmäisessä lisätalousarviossa rahoituksen ajoitusta päätettiin muuttaa etupainotteisemmaksi siten, että määrärahasta 2 milj. euroa on ollut käytettävissä kansallispuiston avaamisen valmisteluihin jo vuonna 2016, mikä mahdollistaa kansallispuiston avaamisen jo kesäkuussa 2017. Valiokunta pitää hyvänä, että Hossan kansallispuiston perustamista on voitu valmistella huolella etukäteen, jotta toimintaa saadaan hallitusti kehitettyä heti kansallispuiston perustamisen jälkeen ja kasvaan kysyntään voidaan vastata nopeasti.

Hossan retkeilyalueen hoitoon ja ylläpitoon on käytetty vuosittain noin 240 000 euroa maa- ja metsätalousministeriön määrärahaa. Vastaavan suuruinen määräraha on siirretty ympäristöministeriön momentille (Metsähallituksen julkiset hallintotehtävät), joten alueen hoito- ja ylläpitokustannukset pyritään pitämään ennallaan. Valiokunta katsoo, että alueen reitistöjen kehittämiseen ja ylläpitoon tulee varata tulevaisuudessakin riittävät taloudelliset resurssit, jotta liikkumista voidaan ohjata ja estää alueen luonnon kuluminen.

Kansallispuiston perustamisen myötä Romeikonvaaran alue poistuu metsätalouk käytöstä. Osassa Hossan valtion retkeilyaluetta on ollut lisäksi rajoitettu metsien hakkuumahdollisuus. Näiden alueiden hakkuuvähennys on laskennallisesti noin 5 000 m³ vuodessa, mikä merkitsee laskennallisesti noin 180 000—200 000 euron vuotuista tulon menetystä valtiontalouteen. Toteutuvat menetykset ovat todennäköisesti jonkin verran pienemmät. Metsätalouden työpaikkamenetys olisi arviolta 1—2 henkilötyövuotta. Metsänhakkuista on tullut kielteistä palautetta sekä Hossan retkeilyalueen kävijöiltä että luontomatkailuyrityksiltä, joten hakkuiden loppuminen edesauttaa osaltaan alueen matkailun kehittämistä. Kansallispuiston perustamisen vaikutukset metsästys- ja kalastuslupatuloihin on arvioitu vähäisiksi.

Valiokunta toteaa, että arvostettuja matkailuoppaita julkaiseva Lonely Planet on valinnut Suomen kolmanneksi parhaaksi matkakohteeksi vuodelle 2017. Perusteluina Suomen valinnalle kärkikohteiden joukkoon Lonely Planet on nostanut erityisesti Hossan uuden perustettavan kansallispuiston. Muissakin yhteyksissä Suomen luonto ja laadukkaat kansallispuistot on maailmalla viime aikoina nostettu tärkeiksi matkailuvalteiksi. Hossan kansallispuistostatus tullee osaltaan lisäämään alueen tunnettuutta maamme rajojen ulkopuolella ja kasvattamaan ulkomailta tulevien matkailijoiden määrää. Tämä puolestaan merkitsee kasvavia myönteisiä vaikutuksia seudun aluetalouteen ja työllisyyteen. Myös matkailurakentamisen odotetaan alueella vilkastuvan kansallispuiston perustamisen myötä.

Hossan alueen kävijämäärä tulee kokonaisuudessaan kasvamaan nykyisestä huomattavasti, kun kansallispuisto palveluineen saadaan perustettua ja sitä voidaan hyödyntää erityisesti yritysten kansainvälisessä markkinoinnissa. Suomussalmen kunnan Hossan matkailualueen kehittämissuunnitelman tavoitteena on kaksinkertaistaa aluetaloudelliset vaikutukset ja kävijämäärät vuoteen 2025 mennessä. Valiokunta katsoo, että kansallispuiston ulkopuolelle jäävien alueiden kehittäminen kaavoituksen kautta tukee uusien palveluiden kehittymistä ja mahdollistaa kävijämäärien hallitun kasvun.

Valiokunnan mietintö YmVM 5/2017 vp

Metsästys

Valiokunta toteaa, että metsästys on luonnonsuojelulain 13 §:n mukaan lähtökohtaisesti kielletty kansallispuistoissa. Luonnonsuojelulain 16 §:n 2 momentin mukaan metsästyslain 8 §:ssä tarkoitusta kuntalaisen oikeudesta metsästää kansallispuiston alueella säädetään erikseen lailla. Luonnonsuojelulain kyseisen kohdan hallituksen esityksen (HE 99/2009 vp) perustelujen mukaan pykälän 2 momenttiin sisältyy periaate kuntalaisten metsästysoikeuden ottamisesta huomioon niissä tilanteissa, kun kansallispuistoja perustetaan metsästyslain 8 §:n ns. vapaan metsästysoikeuden alueelle. Siten pohjoiseen Suomeen perustettavien uusien kansallispuistojen perustamissääöksissä on tarkoitus turvata paikallisten asukkaiden oikeuksien säilymistä.

Lakiehdotuksen 3 §:n mukaan Hossan kansallispuistossa on niillä, joiden kotikunta on Suomussalmi, Kuusamo tai Taivalkoski, oikeus luonnonsuojelulain 13 §:n estämättä metsästää metsästyslain 8 §:n mukaisesti omassa kunnassaan kansallispuiston alueella ja kansallispuistossa toimivan paliskunnan osakkailla on kotikunnasta riippumatta oikeus luonnonsuojelulain 15 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettuun riistaeläinlajien yksilöiden luvanvaraiseen poistamiseen. Lisäksi Kuusamon yhteismetsän osakaskunnalla on oikeus metsästää hirveä Kuusamon kunnassa sijaitsevilla kansallispuistoon kuuluvilla alueilla.

Hallituksen esityksen perustelujen mukaan esitettävillä metsästysjärjestelyillä pyritään turvaamaan ensisijaisesti paikallisten asukkaiden metsästysoikeudet puistoa perustettaessa. Maa- ja metsätalousvaliokunta on lausunnossaan esittänyt ympäristövaliokunnalle lakiesityksen 3 §:n täydentämistä siten, että kansallispuiston alueella olisi myös ulkopaikkakuntalaisten metsästäjien sallittua harjoittaa nykykäytännön mukaista lupametsästystä puiston perustamistarkoitusta vaarantamatta. Maa- ja metsätalousvaliokunta katsoi lausunnossaan, että Hossan lupa-alue on paikallisten asukkaiden lisäksi tärkeä metsästyskohde muualta Suomesta tuleville metsästäjille, joista useat ovat jo vuosikausien ajan hyödyntäneet alueen metsästysmahdollisuuksia. Maa- ja metsätalousvaliokunta painotti lausunnossaan myös erityisesti sitä, että lupametsästyksen jatkaminen nykyisellä tavalla loisi kuvaa aidosta eräpuistosta, jonka 1 §:ssä mainittu perustamistarkoitus lähtee ihmisen ja luonnon pitkäaikaisesta ja yhä jatkuvasta rinnakkaiselosta.

Metsästysoikeuden laajentaminen maa- ja metsätalousvaliokunnan lausunnossaan esittämällä tavalla merkitsisi ympäristövaliokunnan arvion mukaan sitä, että luonnonsuojelulain säännöksiä sovellettaisiin aiemmin säädetyistä kansallispuistolaeista olennaisesti poikkeavalla tavalla. Valiokunta painottaa sitä, että kansallispuiston perustamisen ensisijainen tarkoitus on luonnon ja luontoarvojen pitkäjänteinen suojelu. Valiokunta katsoo, että metsästyksen järjestäminen lakiesityksessä esitetyllä tavalla takaisi sen, että valtion Hossassa omistamille maa- ja vesialueille olisi perustettavissa kansainvälisen kansallispuistoluokan II kategorian mukainen kansallispuisto Suomeen aiemmin perustettujen kansallispuistojen tavoin.

Valiokunta toteaa lisäksi, että kansallispuistoksi esitettävään alueeseen on rajattu vain luonnon- ja kulttuuriperinnön kannalta edustavin osa Hossan valtionomistuskokonaisuudesta ja Natura 2000 -alueesta. Kansallispuiston alue käsittää vain noin 3 prosenttia Metsähallituksen lupametsästysalueesta Suomussalmen kunnan alueella, joten kansallispuiston perustamisen vaikutukset ulkopaikkakuntalaisten metsästyksen seudulla olisivat käytännössä vähäiset. Hossan kävijätut-

Valiokunnan mietintö YmVM 5/2017 vp

kimuksen (2011—2012) perusteella vain noin 1 prosentti Hossan alueen kävijöistä on ilmoittanut käyntinsä syyksi metsästyksen.³

Hossan lähistöllä sijaitsevat Pahamaailman Natura 2000 -alue, Kylmäluoman retkeilyalue ja Kavelalapuiston alueet ovat valtion alueita, joilla voidaan edelleen metsästää varsin erämaisissa olosuhteissa. Valiokunta korostaa, että metsästystä ja metsästysmatkailua voidaan puiston perustamisen jälkeenkin harjoittaa ja kehittää kansallispuiston ulkopuolelle jäävillä laajoilla valtion alueilla. Samaten metsästysmatkailijat voivat edelleen hyödyntää kansallispuiston majoitus- ja muita palveluita, vaikka itse metsästys tapahtuu puiston ulkopuolisilla alueilla.

Valiokunta katsoo edellä todettuun viitaten, että hallituksen esitykseen sisältyvät metsästystä koskevat linjaukset ovat sopusoinnussa puiston perustamistarkoituksen kanssa ja turvaavat Hossan kansallispuistolle IUCN:n II luokan suojelualueen edellytysten täyttymisen, eikä metsästys-oikeuksia tule tämän vuoksi laajentaa.

Suurpetojen poisto

Luonnonsuojelulain 14 §:n mukaan kansallispuistossa saa harjoittaa poronhoitoa poronhoitolain (848/90) mukaisesti. Luonnonsuojelulain 15 §:n 3 kohdan mukaan kansallispuistosta voidaan Metsähallituksen luvalla poistaa sellaisten pyyntiluvanvaraisten riistaeläinlajien yksilöitä, jotka suojelualueen ulkopuolella aiheuttavat ilmeisen uhan ihmisen turvallisuudelle tai omaisuudelle aiheutuvasta merkittävästä taloudellisesta vahingosta. Porovahinkoja aiheuttavien petojen poistaminen olisi siten lähtökohtaisesti mahdollista Metsähallituksen luvalla luonnonsuojelulain 15 §:n mukaisesti.

Valiokunta toteaa, että kansallispuistoksi esitettävä alue kuuluu kokonaisuudessaan Hossa-Irnin paliskunnan alueeseen. Metsästyslain 8 §:n mukainen metsästysoikeus kuitenkin rajoittuu kotikuntaan siten, ettei esimerkiksi suomussalmelainen paliskunnan osakas voisi osallistua suurpetojen pyyntiin Kuusamon tai Taivalkosken puolella. Hallituksen esityksen 3 §:ään sisältyy erityissäännös, jonka mukaan kansallispuistossa toimivan paliskunnan osakkailla on kotikunnasta riippumatta oikeus luonnonsuojelulain 15 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettuun riistaeläinlajien yksilöiden luvanvaraiseen poistamiseen.

Vahinkoperusteisen poikkeusluvan nojalla tapahtuvassa suurpetojen poistopyynnissä saatetaan lisäksi tietyissä tapauksissa tarvita metsästyksellistä erikoisosaamista. Jotta suurpetojen poisto kansallispuiston alueelta olisi mahdollisimman tehokasta ja turvallista, ympäristövaliokunta ehdottaa paliskunnan ei-kotikuntalaisten osakkaiden ohella myös Suomen riistakeskuksen erikseen nimeämille asiantuntijoille oikeutta vahinkoperusteisen poikkeusluvan ja luonnonsuojelulain 15 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettun luvan nojalla tapahtuvaan porovahinkoja aiheuttavien petojen poistoon. Näillä Suomen riistakeskuksen erikseen nimeämällä henkilöillä tulee olla erityistä osaamista ja ammattitaitoa suurpetojen pyynnistä. Valiokunta katsoo, että petojen pyynnin hoitaminen tehokkaasti ja kansallispuiston kävijöiden kannalta turvallisesti edellyttää riittävän asiantuntemuksen varmistamista. Valiokunta korostaa, että Metsähallitus arvioi luonnonsuojelulain

³ Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja B 173.

Valiokunnan mietintö YmVM 5/2017 vp

mukaisen lupahakemuksen käsittelyn ja päätöksen yhteydessä suurpetojen vahinkoperusteisen poistopyynnin asiantuntijoiden tarpeen ja määrän.

Kalastus

Valiokunta toteaa, että Hossan kansallispuiston perustamisessa on pyritty ottamaan huomioon alueen kalastuksen erityispiirteet ja paikallisen kotitarvekalastuksen perinteiden jatkaminen. Hossan pitkän kalastusperinteen säilyttämiseksi sallittaisiin kalojen pyytäminen seisovilla pyydöksillä tietyissä alueen järvissä. Myös nuotanveto kalaston hoitamiseksi tai pyyntitavan esittelemiseksi yleisölle olisi lisäksi sallittua Aittojärven alueella.

Kansallispuiston ulkopuolelle on rajattu pääosa pyydyskalastuksen ja virtaavien vesien kalastuksen sekä kirjolohi-istutuksiin perustuvan istuta ja kalasta -toiminnan kannalta tärkeimmistä vesistä. Kansallispuistoon jää kuitenkin muutamia järviä ja lampia, joissa kalastaminen perustuu harjuksen ja taimenen istutuksiin. Kansallispuiston ydinalueella sijaitsevien, kalastuksellisesti tärkeiden vesien osalta taimenen ja harjuksen istutuksiin perustuvaa virkistyskalastusta voitaisiin edelleen harjoittaa Umpi-Valkeaisessa ja Iso-Valkeaisessa, jonne haettaisiin yleiskalastuskieltoa. Sen sijaan järvilohen, kirjolohen ja muiden alueen lajiston luontaisesti kuulumattomien kalalajien istutukset kansallispuiston alueelle lopetettaisiin.

Esityksen mukaiset kalastusjärjestelyt ovat kompromissi, joka takaa paikallisille asukkaille kohtuulliset mahdollisuudet pyydyskalastukseen tulevaisuudessakin, mutta jättää myös merkittäviä järviä pyydyskalastuksen ulkopuolelle. Valiokunta korostaa, että esitetyillä säännöksillä turvataan se, että riittävä määrä Hossan vesiekosysteemeistä saa vastaisuudessa kehittyä häiriöttömästi luonnon omilla ehdoilla. Erityisen tärkeitä ovat ne vesistöt, joissa on jäljellä luontaisia taimenia ja harjuskantoja. Valiokunta pitää tärkeänä kattavan kalavesien käyttö- ja hoitosuunnitelman tekemistä Hossan kansallispuiston vesialueille. Sen perusteella tulee luoda selkeät toimintatavat ja menetelmät, joiden avulla alueen kalaston suojelua ja kalavesien hoitoa suunnitellaan pitkäjänteisesti ja järjestetään myös tarpeellinen seuranta.

Yhteenveto

Valiokunta painottaa sitä, että luonnonsuojelulain mukaiset kansallispuiston perustamisen yleiset ja erityiset edellytykset täyttyvät Hossan kansallispuiston osalta. Suojelun yleisestä periaatteesta voidaan luonnonsuojelulain mukaan kansallispuistossa poiketa mm. porotalouden ja paikallisen väestön luontaiselinkeinojen hyväksi, mikäli niistä ei koidu oleellista eikä pysyvää vahinkoa suojelutavoitteiden kannalta. Valiokunta korostaa, että esityksen 3 §:n mukaiset poikkeukset metsästyksen ja kalastuksen osalta ovat harkittuja ja riittävän rajattuja siten, että valtion Hossassa omistamille maa- ja vesialueille on perustettavissa sekä kansallisen lainsäädännön että kansainvälisen kansallispuistoluokan II kategorian mukainen kansallispuisto Suomeen aiemmin perustettujen kansallispuistojen tavoin.

Koska suojelutehtävä on kansallispuistoissa ensisijainen, on puiston perustamisen jälkeen tehtävässä hoito- ja käyttösuunnitelmassa muut alueen toiminnot sopeutettava sillä tavoin, että alueen suojelutavoitteet toteutuvat myös pitkällä aikavälillä. Valiokunta toteaa, että nykyisen ekosysteemilähestymistavan soveltaminen suojelualueilla tarkoittaa sitä, että suojelualueiden hoitoa ja

Valiokunnan mietintö YmVM 5/2017 vp

käyttöä suunnitellaan kokonaisvaltaisesti parhaaseen käytettävissä olevaan tietoon perustuen yhdessä paikallisten yhteisöjen kanssa. Valiokunta korostaa, että suojelutavoitteiden toteutumisen arviointi vaatii myös riittävän seurannan järjestämistä.

Valiokunta korostaa kansallispuistojärjestelmän suojeluperiaatteiden merkitystä myös sille, että puistoista on tullut kansainvälisesti kiinnostavia kasvavia luontomatkailukohteita. Hossan kansallispuistostatus kasvattaa alueen tunnettuutta, vetovoimaa ja arvostusta, mikä lisää erityisesti ulkomaisten kävijöiden määrää alueella. Samalla voidaan myös tukea paikallista yrittäjyyttä, työllisyyttä ja aluetalouden kehittymistä.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Ympäristövaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 260/2016 vp sisältyvän lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Valiokunnan muutosehdotukset

Laki

Hossan kansallispuistosta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Kansallispuiston perustaminen

Ihmisen ja luonnon pitkäaikaisesta ja yhä jatkuvasta rinnakkaiselosta kertovan harju-, vaara- ja pienvesiluonnon eliöstön, geologisten ominaispiirteiden ja maiseman sekä siihen kuuluvien kulttuuristen kerrostumien suojelemiseksi ja hoitamiseksi sekä yleistä virkistys- ja retkeilykäyttöä ja luonnonharrastusta varten perustetaan Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlavuoden kansallispuistoksi luonnonsuojelulain (1096/1996) mukainen Hossan kansallispuisto.

2 §

Sijainti ja rajat

Hossan kansallispuistoon kuuluu noin 11 094 hehtaaria valtion omistamia alueita, jotka sijaitsevat Suomussalmen, Kuusamon ja Taivalkosken kunnissa. Kansallispuiston rajat on merkitty punaisella viivalla liitteenä olevaan karttaan.

Valiokunnan mietintö YmVM 5/2017 vp

3 §

Rauhoitussäännökset

Kansallispuistossa kielletyistä toiminnoista säädetään luonnonsuojelulain 13 §:ssä ja rauhoitussäännöksiä koskevista poikkeuksista mainitun lain 14 ja 15 §:ssä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen rauhoitussäännösten estämättä taimenen ja harjuksen istuttaminen Umpi-Valkeaisen ja Iso-Valkeaisen järviin ja siihen perustuva viehekalastus sekä vieheellä kalastaminen kansallispuiston virtavesissä on sallittua. Lisäksi vapaa-ajan kalastus seisovilla pyydyksillä on sallittua Iso- ja Pikkukukkurin järvissä, Iso Syrjäjärvessä ja Aittojärvessä sekä Talasjärvessä, Puukkojärvessä, Syvä Suottajärvessä, Matala Suottajärvessä ja Saari Hoiluan järvessä. Nuotanveto Aittojärvessä on sallittua kalaston hoitamiseksi tai pyyntitavan esittelemiseksi yleisölle.

Hossan kansallispuistossa on niillä, joiden kotipaikka on metsästyslain 8 §:ssä tarkoitettussa kunnassa, oikeus luonnonsuojelulain 13 §:n estämättä metsästä kotikunnassaan kansallispuiston alueella. Kansallispuistossa toimivan paliskunnan osakkailla sekä Suomen riistakeskuksen tähän tarkoitukseen erikseen nimeämällä henkilöllä on kuitenkin kotikunnasta riippumatta oikeus luonnonsuojelulain 15 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettuun riistaeläinlajien yksilöiden luvanvaraaseen poistamiseen. Kuusamon yhteismetsän osakaskunnalla on lisäksi oikeus metsästä hirveä Kuusamon kunnassa sijaitsevilla kansallispuistoon kuuluvilla alueilla.

4 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 17 päivänä kesäkuuta 2017.

Tällä lailla lakkautetaan Kylmäluoman ja Hossan retkeilyalueiden perustamisesta annetun valtioneuvoston päätöksen (758/1979) 1 ja 3 §:ssä tarkoitettu Hossan retkeilyalue.

Taimenen ja harjuksen istuttaminen ja siihen perustuva kalastaminen Ala- ja Keski-Valkeaiseen, Pitkähoilua-Kokalmukseen ja Kirkasvetiseen voi jatkua 31 päivään joulukuuta 2020.

Sen lisäksi, mitä 3 §:n 3 momentissa säädetään, hirveä saavat metsästä jäsenet sellaisissa metsästysyhdistyksissä, joiden metsästysalueet rajautuvat kansallispuistoon ja jotka ovat olleet rekisteröityneinä tämän lain tullessa voimaan.

Helsingissä 19.4.2017

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Satu Hassi vihr
varapuheenjohtaja Silvia Modig vas
jäsen Anders Adlercreutz r
jäsen Tiina Elovaara ps
jäsen Susanna Huovinen sd

Valiokunnan mietintö YmVM 5/2017 vp

jäsen Pauli Kiuru kok
jäsen Rami Lehto ps
jäsen Eeva-Maria Maijala kesk
jäsen Riitta Myller sd
jäsen Saara-Sofia Sirén kok
jäsen Katja Taimela sd
jäsen Ari Torniainen kesk
jäsen Mirja Vehkaperä kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Jaakko Autio